

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Постановка проблеми. У сучасний період в українському суспільстві відбуваються зміни, що стосуються розбудови держави, процеси глобалізації та інтеграції в європейську спільноту та визначаються нові орієнтири щодо вимог до професійної підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах України відповідно до європейських стандартів підготовки кваліфікованих фахівців усіх галузей господарств. Основними умовами, які у наш час визначають напрями модернізації та гуманізації сучасної української освіти, є впровадження сучасної моделі професійної підготовки, спрямованої на розвиток творчого самостійного мислення студентів як майбутніх фахівців, їх професійних здібностей до майбутньої професійної діяльності, завдяки акцентуванню на творчу самостійну працю й підвищення активності у навчанні та сприянню саморозвитку у майбутньому, використання активних методів у процесі навчання з метою ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців. Усе це неодмінно стосується процесу підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності у вищих навчальних закладах.

Основні концептуальні положення щодо змісту та організації професійної підготовки майбутніх учителів з фізичної культури і спорту, базуються на засадах Конституції України та Законах України «Про освіту» (1996), «Про вищу освіту» (2001), «Про фізичну культуру і спорт» (1993), Державної національної програми «Освіта» («Україна ХХІ століття»), Національної доктрини розвитку освіти України, Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту (2004).

Соціальне й педагогічне значення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури полягає у підготовці висококваліфікованих фахівців, які у своїй майбутній професійній діяльності здатні поєднувати глибокі фундаментальні теоретичні знання і практичну підготовку, володіють гуманістичними та моральними якостями. Підготовка фахівців вищого класу повинна здійснюватись з урахуванням набутого вітчизняного й зарубіжного досвіду [4].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям для нашого дослідження слугували розробки вітчизняних науковців щодо підготовки вчителів фізичного виховання та спорту до майбутньої професійної діяльності у вищих навчальних закладах. У своїх наукових працях учені розглядали такі питання, як теоретичні основи професійної підготовки учителя (Н. Хмель); індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки вчителя (О. Пехота); професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) (Л. Сущенко); теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах (Г. Троцько).

Теоретичний аналіз сучасних наукових джерел засвідчив актуальність проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах у теоретичному та практичному аспектах.

На основі вищевикладеного ми вважаємо за необхідність дослідити основні аспекти сучасної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах відповідно до вимог сучасної освіти.

Мета дослідження — визначити основні аспекти сучасної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури та спорту.

Відповідно до мети дослідження були поставлені наступні **завдання**:

1. Теоретично проаналізувати основні аспекти професійної підготовки вчителів фізичної культури та спорту. 2. З'ясувати особливості організації процесу підготовки фахівців фізичного виховання та спорту до майбутньої професійної діяльності у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі аналізу психолого-педагогічної літератури нами з'ясовано, що зусилля науковців, роботи яких присвячені дослідженню питань, пов'язаних з означеною проблемою, спрямовані на обґрунтування та оновлення змісту навчання, на визначення форм, методів, засобів та організаційно-педагогічних умов, які повинні забезпечити ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців цього профілю у вищих навчальних закладах.

На підставі аналізу значної кількості досліджень науковців нами виявлено, що вирішення проблеми організації процесу сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців учені вбачають у спрямуванні означеного процесу на обґрунтування та оновлення змісту навчання, на визначення форм, методів, засобів та організаційно-педагогічних умов, на розробку теоретико-методологічних основ особистісно орієнтованого навчання, а також на визначення механізмів упровадження в освітній процес інтерактивних методів. У вищому педагогічному навчальному закладі професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури виступає як цілісний процес засвоєння й закріплення загальнопедагогічних і фахових знань, умінь, навичок, ознайомлення з передовим педагогічним досвідом. Результатом професійної підготовки є стан готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах [5, с. 281].

Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури, за словами Л. Сущенко, розглядається як процес, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямованих на формування протягом терміну навчання рівня професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення регіону й успішної праці в усіх ланках спортивного руху з урахуванням сучасних вимог ринку праці [5, с. 282].

В. Магін стверджує, що основна мета професійної підготовки фахівців у галузі фізичної культури та спорту полягає у створенні педагогічної системи, заснованої на інноваційних технологіях науково-педагогічної освіти, що дозволяють досягти сучасної якості підготовки фахівця нового типу. І далі автор висловлює думку про те, що досягненню саме цієї мети підлегли всі компоненти моделі системи вищої професійної фізкультурної освіти [3, с. 39].

У процесі дослідження ми визначили зміст підготовки фахівців фізичного виховання та спорту до майбутньої професійної діяльності у вищих навчальних закладах, який включає засвоєння студентами сутності професійної діяльності та її особливостей; набуття знань, умінь та навичок щодо майбутньої професійної діяльності.

Необхідно шукати оптимальне співвідношення між розширенням спектра можливостей, напрямків майбутньої професійної діяльності та якістю професійної підготовки фахівців вищих навчальних закладів. Як зазначає В. Коваль, «для підготовки студентів на віддалену перспективу потрібно не тільки формувати у них професійні знання і уміння, а й ставити перед ними сучасні проблеми, знайомити з науковими підходами та методами дослідження, вчити творчості, розвивати прагнення до саморозвитку і самовдосконалення» [2].

Учені Г. Хозяїнова, Н. Кузьміна, Л. Варфоломеева вважають, що майбутній фахівець має самостійно приймати такі рішення: вибір професії на основі самосвідомості творчого потенціалу; вибір вищого навчального закладу, у якому можна одержати певну професію; вибір індивідуальної системи діяльності, пов'язаної з усвідомленням перспектив та можливостей самореалізації творчого потенціалу у творчій діяльності [6, с. 9]. Ми підтримуємо твердження вчених про те, що початок професійної діяльності майбутніх

фахівців пов'язаний з розвитком у студентів здатності бути суб'єктом майбутньої професійної діяльності; здатності приймати самостійні та незалежні рішення, які забезпечать шлях до творчого ставлення до майбутньої діяльності.

За ствердженням науковців Н. Зволинської та В. Маслова, провідною тенденцією розвитку професійної освіти, яка повинна впливати на усі складові змісту підготовки фахівця — на визначення мети, планування, наповнення програм, на методи і засоби навчання, поведінки суб'єктів освітнього процесу, на оцінку рівня готовності до діяльності — необхідно визначити посилення особистісної функції поряд з традиційно основною — соціальною функцією змісту навчання [1, с. 482].

На основі теоретичного аналізу ми переконалися, що якість професійної підготовки майбутніх учителів у вищих навчальних закладах залежить від забезпечення фундаментальності професійної освіти, а також повним використанням потенціалу концепцій активно-діяльнісного навчання та компетентнісного підходу до професійної освіти. Зокрема, одним із факторів, які дозволяють розширити можливості професійної діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту без зниження якості професійної підготовки, є, на нашу думку, сформований досвід професійно-творчого мислення студентів, що сприяє особистісному розвитку, допомагає розвивати інтелект, самостійно отримувати й розширювати загальні і професійні знання, можливість бачити перспективи майбутньої професійної діяльності та відповідно до цього спроектувати і реалізувати свої професійні можливості.

Важливу роль у підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту відіграє конкурентоздатність професійної підготовки майбутніх учителів, тобто професійні можливості та якості, яких набувають фахівці після закінчення вищого навчального закладу. Конкурентоздатність професійної підготовки майбутніх фахівців визначається спрямованістю на формування професійної компетентності і залежить від спектру можливостей при виборі напрямку професійної діяльності, тобто наявності суміжних спеціальностей і можливості їх застосування у вищому навчальному закладі; можливість самостійно підвищувати кваліфікацію та самовдасконалюватися в професійному напрямі; спрямованість освітнього процесу у вищому навчальному закладі на підготовку фахівців широкого профілю.

Сучасні соціально-економічні умови, тенденції розвитку галузі фізичного виховання та спорту, особливості професійної діяльності представників цього професійного напрямку забезпечують досить сприятливі умови для підвищення конкурентоздатності вчителів цього профілю. Нині можливості застосування своїх професійних знань, умінь та навичок після закінчення вищого навчального закладу у майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту значно розширилися. Подальша професійна діяльність може здійснюватися ними в освітніх установах, фізкультурно-спортивних організаціях, спортивних клубах, професійних спортивних командах.

У наш час для галузі фізичної культури й спорту, яка розглядається як одна з галузей народного господарства, характерними є тенденції ринку, у тому числі, й ринку праці. Тому виникає потреба у висококваліфікованих фахівцях фізкультурно-спортивного профілю. Цим зумовлено зростання кола вимог до спеціальної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, а також до їх професійної підготовки [1, с. 483].

Якість професійної підготовки безпосередньо впливає на конкурентоздатність майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. Критерієм якості підготовки майбутніх фахівців виступає професійна компетентність (спеціальна й особистісна). До складу професійної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту входять соціальний, особистісний та індивідуальний компоненти, а також наявність оволодіння соціально-особистісними й загальнонауковими знаннями. Професійна компетентність фахівців фізичного виховання та спорту в майбутній професійній діяльності визначається здатністю планувати й здійснювати колективну педагогічну та управлінську фізкультурно-спортивну діяльність, реалізовувати в процесі майбутньої

діяльності конструктивне професійне спілкування, творчо і самостійно вирішувати педагогічні й управлінські завдання та проблеми, відповідати за результати своєї діяльності.

Сучасні вимоги до професійної компетентності фахівців зростають та значно поширюють системи знань, умінь і навичок, необхідних для ефективної професійної діяльності майбутніх учителів фізичного виховання та спорту та для їх життєдіяльності взагалі. Ринкова економіка прагне від фахівців високого рівня кваліфікації, яка передбачає наявність необхідних спеціальних, соціально-гуманітарних, соціально-психологічних знань. Сучасний фахівець фізичного виховання та спорту повинен вміти творчо та креативно підходити до виконання своїх професійних функцій, приймати самостійні рішення, прагнути до всебічного професійно-особистісного розвитку, знати власний стан сформованості професійної майстерності та закономірність розвитку. Згідно з тенденціями на ринку праці до конкурентоздатних майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту висуваються наступні вимоги: наявність професійних знань, умінь та навичок, готовність до здійснення майбутньої професійної діяльності; комунікативність, толерантність, здатність до конструктивного спілкування; готовність до співробітництва, розвинене творче мислення, уміння самостійно приймати рішення; економічна ерудованість, прагнення до професійного розвитку. Отже можна зробити висновок, що, аби майбутній фахівець відповідав усім сучасним вимогам, концепція професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту повинна формувати зміст навчання, підбір методів, форм, засобів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах відповідно до особливостей майбутньої професійної діяльності фахівців цього напрямку.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість зробити висновок, що у сучасних умовах до професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах посилюється кількість вимог задля модернізації навчально-педагогічного процесу, що потребує створення соціальних умов, які б дозволяли майбутнім учителям фізичної культури та спорту отримувати належну професійну конкурентоздатну підготовку, підвищувати свій загальнокультурний і фаховий рівень, брати участь у пошуковій, дослідно-експериментальній роботі. Вимоги до організації професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах є такими: системний підхід до процесу підготовки; професійна спрямованість; відповідність меті і завданням професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту; відповідність навчально-методичного матеріалу тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців цього напрямку згідно із соціально-економічним розвитком суспільства. Для досягнення мети якісної професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, які б були гармонійно фізично розвиненими, мали міцне здоров'я, необхідною умовою виступає перехід до гуманістичної системи підготовки учителів фізичної культури, в якій найвищою цінністю стає студент з його індивідуальними особливостями, цінностями та інтересами [6, с. 182].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Згідно з теоретичним аналізом основних аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності ми можемо зробити висновок про те, що на сучасному етапі стан підготовки майбутніх фахівців зазначеного напрямку не відповідає тим вимогам, які мають враховуватися при організації цього процесу. Залишаються невирішеними питання, пов'язані із забезпеченням відповідності змісту й організації навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів та особливостей майбутньої професійної діяльності фахівців фізичного виховання та спорту згідно із соціально-економічним розвитком суспільства. З'ясовано, що особливості підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності у вищих навчальних закладах полягають у тому, що система має ґрунтуватися на комплексному підході до визначення й

оновлення змісту, застосування методів, форм і засобів навчання, що сприяє підвищенню ефективності процесу підготовки.

Перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо у вивченні процесу професійної підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах.

Література:

1.Зволинская Н. Тенденции развития содержания профессионального физкультурного образования в социокультурном контексте / Зволинская Н., Маслов В. // Человек в мире спорта: Новые идеи, технологии, перспективы : Тез. докл. Междунар. Конгр. — М.: 1998. — Т. 2. — С. 482-483

2.Коваль В.О. Проблема валеологічної підготовки студентів вищих навчальних закладів у науковій літературі та практиці культури / В.О.Коваль // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / редкол.: Т. І. Сущенко (відп. ред.) та ін. — Київ ; Запоріжжя. Вип. 21. — С. 82-86.

3.Магин В. А. Контекст модернизации высшего профессионального физкультурного образования / В. А. Магин // Теория и практика физической культуры. — 2005. — № 4. — С. 39-41.

4.Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта. — 2002. — 24 квіт.-1 трав. (№ 26). — С. 2-4.

5.Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-метадологічний аспект) : монографія / Л. П. Сущенко — Запоріжжя : Запорізький державний університет, 2003. — 443 с.

6.Хозяинов Г. И. Акмеология физической культуры и спорта : учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений, обучающихся по специальности 022300-Физ. культура и спорт / Г. И. Хозяинов, Н. В. Кузьмина, Л. Е. Варфоломеева. — М. : Академия, 2005. — 203 с.

У статті проаналізовано основні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів з фізичного виховання і спорту, зокрема на підставі аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясовано сучасні напрями вирішення проблеми підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту до професійної діяльності у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: професійна підготовка вчителя, фізична культура та спорт, професійна діяльність.

В статье проанализировано основные аспекты профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры и спорта, в частности на основе анализа психолого-педагогической литературы выяснены основные направления решения проблемы подготовки будущих специалистов физического воспитания и спорта к профессиональной деятельности в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: профессиональная подготовка учителя, физическая культура и спорт, профессиональная деятельность.

The article analyzed the main aspects of professional preparation of future teachers of physical culture and sport. on the basis of the analysis of psychology and pedagogical literature the main directions of a solution of the problem of training of future experts of physical training and sports to professional activity in higher educational institutions are found out particularly.

Key words: professional teachers training, physical culture and sport, professional activity.